

חשיבה ביקורתית תושבע כיתה ט

מערך שיעור- שמאי הלל והגרים

קהל היעד: כיתה ט

מטרת השיעור:

למידת מדרשי שמאי והלל וניתוחם ע"י התלמידים, ויצירת קריאה ביקורתית בונה של התלמידים המאפשרת הזדהות של התלמידים עם הסיפורים ויישום המסרים בחייהם הפרטיים. דמויותיהם של שמאי והלל וביחוד הדיאלוג שניהם מהווים את אחת הדרמות החינוכיות הגדולות ביותר שהתלמוד מציג.

מספר שיעורים- 2

פתיחה:

בגמרא במסכת שבת מצויה מערכת סיפורים המאורגנת בצורה ספרותית. מערכת זו מציגה בפני הלומד מקרים בהם גויים הגיעו לגדולי הדור- שמאי והלל (70 שנה לפני החורבן -תקופת הורדוס המלך) ובקשו להתגייר אך בתנאים שלהם. התגובות השונות של השניים חושפים בפני הלומד דילמות חינוכיות העוסקות בדרך הנכונה לקירוב רחוקים.

מהלך השיעור

א. לימוד בחברותות (15 דקות)

למידה של 3 הסיפורים על מפגש הגוי/ גר עם שמאי והלל, כל חברותא מקבלת סיפור אחד עם שאלות מנחות

סיפור 1

תנו רבנן: מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי,
אמר לו: כמה תורות יש לכם?
אמר לו: שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה.
אמר לו: שבכתב - אני מאמינך, ושבעל פה - איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בניזיפה.
בא לפני הלל – גיירו.
ביום הראשון אמר לו: א"ב ג"ד, למחר הפך לו. (את סדר האותיות)
אמר לו: והרי אתמול לא אמרת לי כך?
אמר לו: לא עלי אתה סומך? אף בתושבע"פ סמוך עלי!

- קראו את מדרש האגדה ולאחר מכן כתבו במילים שלכם את הסיפור
- מדוע לדעתכם שמאי לא הסכים ללמד את הגר?
- מדוע, לדעתכם, שמאי לא הסתפק בלהגיד לא לבקשת הגר אלא גם גער בו והוציא אותו בניזיפה?
- הלל הצליח לגרום לגר ללמוד גם תורה שבעל פה, מה לדעתכם גרם לגר לסמוך על הלל ולהסכים ללמוד גם תורה שבעל פה
- מדוע לדעתכם מלכתחילה הגר לא רצה ללמוד תורה שבעל פה

סיפור 2

מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי,
אמר לו : גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת.
דחפו באמת הבנין (במקל) שבידו.
בא לפני הלל- גיירו.
אמר לו : מה שעליך שנוא, לחברך לא תעשה - זו היא כל התורה כולה, והשאר - פירושה הוא,
לך למד.

- קראו את מדרש האגדה ולאחר מכן כתבו במילים שלכם את הסיפור.
- מדוע לדעתכם שמאי לא הסכים ללמד את הגר?
- מדוע, לדעתכם, שמאי לא הסתפק בלהגיד לא לבקשת הגר אלא גם דחף אותו במקלו ?
- הלל לימד את הגר את כל התורה על רגל אחת בכך שלימד אותו דבר שהוא כל התורה כולה, האם לדעתכם מה שילמד הלל זו באמת כל התורה או שהלל רק רצה לגרום לגר להתעניין וללמוד עוד?
- מלכתחילה, מה רצה הגר? ללמוד את כל התורה ? לעצבן את החכמים? ללמוד ב"קטנה" תורה?

סיפור 3

שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר [=מלמד] שהיה אומר : "ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד" (שמות כח, ד).
אמר : הללו למי? אמרו לו : לכהן גדול.
אמר אותו נכרי בעצמו : אלך ואתגייר, בשביל ששימוני כהן גדול.
בא לפני שמאי, אמר לו : גיירני על מנת שתשימני כהן גדול.
דחפו באמת הבנין (המקל) שבידו.
בא לפני הלל - גיירו.
אמר לו : כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות? לך למוד טכסיסי מלכות.
הלך וקרא, כיון שהגיע : "והזר הקרב יומת" (במדבר ג, לח)
אמר לו : מקרא זה על מי נאמר?
אמר לו : אפילו על דוד מלך ישראל.
נשא אותו גר קל וחומר בעצמו : ומה ישראל שנקראו בניס למקום, ומתוך אהבה שאהבם קרא להם "בני בכרי ישראל" (שמות ד, כב), כתיב עליהם "והזר הקרב יומת", גר הקל שבא במקלו ובתרמילו - על אחת כמה וכמה!
בא לפני שמאי, אמר לו : כלום ראוי אני להיות כהן גדול? והלא כתיב בתורה "והזר הקרב יומת"?
בא לפני הלל, אמר לו : ענותן הלל, ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה.

- קראו את מדרש האגדה ולאחר מכן כתבו במילים שלכם את הסיפור.
- מדוע לדעתכם שמאי לא הסכים ללמד את הגר?
- מדוע, לדעתכם, שמאי לא הסתפק בלהגיד לא לבקשת הגר אלא גם דחף אותו במקלו ?
- לאחר שהגר מבין שהוא נמצא בסכנת מוות בגלל שכתוב הזר הקרוב יומת הוא בא בטענות לשמאי, מדוע?

ב. שיח במליאה (25 דקות)

- המורה יבקש משלושה תלמידים לספר את שלושת הסיפורים במילים שלהם
- המורה יבקש מכל אחד מהתלמידים להגיד עם איזו דמות בסיפור הוא הזדהה ומדוע? (חשוב שכולם ידברו)
- המורה יכתוב על הלוח את הכותרת שהגמרא נתנה לשלושת הסיפורים:
"תנו רבנן: לעולם יהא אדם ענוותן כהלל, ואל יהא קפדן כשמאי"
- המורה יבקש מכל התלמידים לכתוב את פירוש המשפט לפי דעתו ולהדגים את את פירוש המשפט דרך אחד משלושת הסיפורים.
- שיתוף במליאה של פירושים שונים.
- המורה שואל בכיתה- האם אתם מזדהים עם הכותרת הזאת? האם תוכלו לכתוב כותרת אחרת? האם אתם מזדהים עם המילה "לעולם" במשפט?

ג. פרשנות האגדה (25 דקות)

1. עבודה בזוגות, קריאת קטע ושאלות עליו (10 דקות)

הרב יהושע שפירא, בקרבן קדוש - חומש שמות, פרשת תצוה

שלושה גרים באו לפני גדולי הדור ההוא, וכל אחד מביא עמו מטען מעורב- טוב ורע, אמת ושקר, רצון כנה להתקדש ורצון זר הנטפל אליו ורוכב על גביו עד שקשה לדעת איזה מהם קדם ואיזה מהם מכריע. ...שמאי לא יכול היה לשאת את חוצפתם של מועמדי הגיור שבאו ללשכתו. לא להידבק בתורת ישראל באו שלושת אלו, אלא להשמיע תורות משל עצמם. זה רוצה ללמוד רק חלק, זה רוצה את הכל על רגל אחת, וזה מתחשק לו להיות כהן גדול דוקא. ...הרבה אמת יש בדחיה, ובודאי צריך להרגיש את האמת הזו ולהשיבה אל הלב. אבל יש גם דרך אחרת, דרכו של הלל שהלכה כמותו בכל מקום...כשלושת הגרים הללו, כן צריכים גם אנו לבוא אל שמאי ואחר כך אל הלל. גם תלמידיו של שמאי אנו, ומוטב לנו שנרגיש את הריח המבאיש העולה מכל נגיעה שאינה לכבודו יתברך. אבל כשאנו יוצאים חפויי ראש מבית מדרשו של שמאי, אנו פונים לבית המדרש של הלל המורה לנו דרך כיצד להמיר כבוד עצמנו בכבוד שמים, תפארת הדיוט בתפארת קודש עליון.

שאלות

1. לפי הרב שפירא, מה המכנה המשותף של שלושת הנוכרים שבשלו דחה אותם שמאי?
2. בסוף דבריו הרב שפירא מסביר מה הייתה מטרתו של הלל, כתוב אותה בלשונך.
3. בסוף דבריו מלמד אותנו הרב שפירא מסר גם לגבי כל אחד מאיתנו, ללכת גם לשמאי וגם להלל, מדוע?

2. שיח בעקבות הקטע (15 דקות)

הצעות לדיון בכיתה :

- הרב שפירא מסיים בכך שהלל מחנך את הגרים להחליף את כבוד עצמם בכבוד שמים, האם אתם מסכימים עם הרב שפירא? האם באמת כבוד זה דבר כל כך שלילי?
- הרב שפירא סובר שעל כל אדם ללכת לשמאי (בכדי לקבל תוכחה ולהוריד את ראשו) ואז ללכת להלל בכדי ללמוד כיצד לתקן את מעשינו, האם אתם מזדהים עם התהליך הזה? האם בעבודת ה' חייבים להוריד את הראש?